

HUDÁCSKÓ BRIGITTA

#SHERLOCKÉL

Paranoia, bűnüldözés és a privát szféra halála a *Sherlock* című sorozatban

A közkeletű viktoriánus elképzelés szerint a nagyvárosi bűnözés a város testét pusztító betegség, a rendőrség és a detektív munkája pedig a diagnózis felállítása, ami nem más, mint az első lépés a város – elsősorban London – gyógyulása felé vezető úton. Az orvoslás testi és morális alfajaira az egyik Sherlock Holmes-elbeszélés, *A haldokló detektív* is reflektál, melyben a nyomozó aktuális ellenfele, a keleti betegségekre specializálódott Culverton Smith meg is jegyzi, mennyire hasonlatos a kettejük munkája: ami Holmes számára a gonosztevő, az Culvertonnak a mikroba, és kísérleti edényei a világ legszörnyűbb tetteinek elkövetőit tartják fogásban.¹ Azonban ahogy az urbánus bűnözés kialakulásának első napjaiban az orvosok figyelmét még leginkább a ma már sokkal kisebb aggodalmat okozó angolkór, tífusz és himlő kötötték le, időközben a bűnözés ellen harcoló „orvosok” munkája is jelentős mértékben megváltozott. A metropoliszok kialakulásának első napjaiban a városi bűnözés forrásait két nagyobb csoportra oszthatjuk: a romlás részben belső fenyegetettségként jelent meg, azaz a bűnelkövetők az etnikai szempontból többé-kevésbé homogén város lakói közül kerültek ki, másrészt azt láthatjuk, hogy a „fertőzés” kívülről – például a gyarmatokról kerül be a városba, Ausztráliából visszatért ültetvényesek, korábban kitoloncolt bűnözők, Amerikából érkezett mormonok közvetítésével, ami ugyancsak megerősíti a korábban gyarmati ültetvényes Culverton Smith által felállított (és ironikus módon megtestesített) párhuzamot: az Angliában és a kontinensen megszokott betegségek mellett a birodalom

Ahogy történeteiben
Conan Doyle
megragadta saját
korának Londonját, úgy
London ma megpróbál
Sherlock Holmes
otthonává válni...

terjeszkedésével együtt új kórok jelentek meg a városban is – mind testi, mind pedig erkölcsi formában.

A 20. század második felétől ismét egyre inkább szemtanúi lehetünk a növekvő külső fenyegetettségnek, ám ekkor már nem az egykori gyarmatokról behurcolt veszélyes elemek adnak igazi okot aggodalomra, hanem az a tény, hogy London háborús cselekmények és terrorista akciók célpontjává vált. A várost érintő változások következményei a detektív munkájában is visszatükröződnek, ahogy az idő előrehaladtával más természetű bűntényekkel és bűnözőkkel kell felvennie a küzdelmet. Jelen tanulmányban ezért azt vizsgálom, hogyan jelenik meg London, a bűnösen beteg város Sir Arthur Conan Doyle eredeti Sherlock Holmes-történeteiben, amelyek egyrészt a nagyvárosi bűnözésről hírt adó és azt műfajalakító tényezővé változtató elbeszéléstípus alapját képezik, másrészt pedig jelentős szerepük volt a Londonról, akár mint fiktív, akár mint valós metropoliszról kialakult kép formálásában. Tanulmányom fókuszában az eredeti történetek mellett az egyik legfrissebb televíziós feldolgozás áll, a BBC 2010-ben indult és jelenleg is futó *Sherlock* című sorozata, amelynek kilenc eddig elkészült részéből hatot már Magyarországon is bemutattak. Mielőtt azonban megvizsgálánk Sherlockot és a *Sherlockot*, érdemes egy pillantást vetnünk London további reprezentációira, hogy a későbbiekben megláthassuk, mennyiben hozott újszerű látásmódot – ha hozott – a BBC legfrissebb sorozata.²

Sherlock Holmes viktoriánus Londonját aligha kell bemutatni bárkinek is: ennek oka részben az, hogy Conan Doyle történetei a filmes adaptációkkal együtt vagy akár azoktól eltekintve is még mindig rendkívül népszerűek, és a szerző víziója a 19. századi metropoliszról a mai napig élénkén él az olvasóközönség képzeletében. Az általunk ismert Sherlock Holmes-i London azonban egy olyan nagyváros képét mutatja be, amely ilyen formában sosem létezett, mint ahogy néhány, a detektívvel összekapcsolódó ikonikus kellék vagy elképzelés sem – ilyen például a legendás és gyakran idézett „Elementary, my dear Watson!” azaz „Alapvető, kedves Watson!” kitétel is, amely sosem képezte részét a Conan Doyle-kánonnak, csak a későbbiekben tapadt hozzá a Holmesról kialakult képhez.³ London a nyugati irodalom egyik legnépszerűbb helyszíne, így a város imázsát is nagy mértékben formálták ezek a szövegek: az antropológus Adam Reed a város személyiségének illetően nyomait kutatta, amikor is egy csapatnyi lelkes városlakóval értekezett Londonról, akik az érdeklődők számára tematikus túrákat szerveznek a városban. Reed arra a következtetésre jutott, hogy London személyiségét jelentősen befolyásolta és formálta az irodalom, és az említett önjelölt idegenvezetők túráik során szintén nagy mértékben támaszkodnak a város irodalmi reprezentációira. Az útikönyvek helyett a város bemutatásakor a London által ihletett irodalomhoz fordultak, és meggyőződésük szerint a regények kínálják az egyik legjobb eszközt arra, hogy életre keltsék a várost.⁴ London irodalmi története és jelenléte az irodalomban oly mértékben áthatja a várost, hogy az ide látogatók például számos különböző tematikus túra közül választhatnak, amelyek során a Shakespeare, Dickens, Woolf vagy akár George Bernard Shaw műveiben fontos szerepet kapó helyszíneket járhatják be.⁵ Érdekes megfigyelni, hogy egyrészt a fikciós művekben megjelenő London jelentős mértékben vonzóbbnak vagy legalábbis izgalmasabbnak tűnik, mint a voltaképpeni város, másrészt pedig – ebben az esetben legalábbis – a látogatók számára sokkal valószínűbbnek vagy elérhetőbbnek is tűnik, mint az útikönyvekben bemutatott – ha nem is fiktív, de egy adott időpillanatban megállított és szintén önkényes módon szelektált – London. Ez a tendencia aztán a szimulákrum-logika alapján visszahathat – és Sherlock Holmes esetében kétségtelenül vissza is hat – a városra, amikor az maga is megpróbál igazodni az irodalomban megalkotott képhez. Sherlock Holmes természetesen a város egyik leghíresebb és legkedveltebb fiktív lakosa, és az ő példája illusztrálja talán a leglátványosabban a

fikció valósággá válását, a baudrillard-i szimulákrum működését. Ahogy történeteiben Conan Doyle megragadta saját korának Londonját, úgy London ma megpróbál Sherlock Holmes otthonává válni: szemtanúi lehetünk annak, ahogy a város hajlandó alkalmazkodni az irodalomhoz például abban, ahogy a Baker Street Museum megkapta a Baker Street 221B címet a házzszámok újraosztásakor, holott eredetileg a 237–241. számok alatt helyezkedett el az épület.

A *Sherlock* sok tekintetben reflektál a „London mint Sherlock Holmes Londonjának szimulákruma” toposzra, ezt azonban a többi vizuális adaptációtól eltérő, eredetibb módon teszi. A BBC sorozata nem úgy neoviktoriánus, hogy élethűen rekonstruálja a késő-viktoriánus Londont – vagy annak szimulákrum-változatát –, hanem úgy, hogy nagyon is mai Holmes-figurát teremt, illetve hangsúlyozottan kortárs Londont ábrázol, amelyben egyvalami marad változatlan: Holmes és az általa ismert és felügyelt városi tér viszonya, illetve a detektív „újdonsága” ebben a városi térben. S mindezt úgy hajtja végre a sorozat, hogy a mai, „posztmodern” London fizikai vonásaitól függetlenül már mindig is Holmes Londonjaként, a Holmes-London szimulákrumaként jelenítődik meg. Jól szemlélteti ezt például a második évad utolsó epizódja és ennek fogadtatása. Az epizódban a detektív főellensége, Jim Moriarty egy nagyszabású médiakampány keretein belül bemocskolja Holmes nevét és kétséget ébreszt a nagyközönségben afelől, vajon Sherlock Holmes munkássága végig olyan tiszta és autentikus volt-e, mint amilyennek addig látszott. A vádaskodások hatására Holmes végül megrendezi a saját halálát, ezzel a nyilvánosság szemében igazolva Moriarty vádjait. Míg ezek a vádak legnagyobbbrészt az országos sajtóban jelennek meg, az epizód során végig láthatjuk egy másfajta nyilvánosság vagy kommunikációs rendszer példáit is: a graffitiket, amelyeket a detektívnek szóló üzeneteként értelmezhetünk. Az epizód akkora hatással volt az egyébként is rendkívül elkötelezett *Sherlock*-rajongótáborra, hogy hamarosan gerillakampány kezdődött, amelynek során plakátokat és matricákat ragasztottak ki nyilvános helyekre, mosdóktól kezdve egyetemi campusokig, amelyeken például az „I believe in Sherlock Holmes” („Híszek Sherlock Holmesban”) és „Moriarty was real” („Moriarty valóságos volt”) feliratok álltak.⁶ A #BelieveinSherlock (#HiggySherlockban) kampány nem korlátozódott kizárólag Londonra, ugyanakkor rövid idő alatt sok olyan embert mozgatott meg, akik lelkes követői voltak a sorozatnak. Ugyanúgy, mint a Baker Street 221B cím átruházásakor, itt is annak lehetünk tanúi, hogy a fiktív és valóságos helyek összeolvadnak: a #BelieveinSherlock kampány gyors sikere és pusztja léte is újfent bizonyítja, hogy London erőteljes, ám fiktív ábrázolását sokan valóságosabbnak érzékelik, mint a voltaképpeni várost, és ez a tény olyan erővel bír, ami képes a város fizikai arculatának megváltoztatására is.

Amennyiben elfogadjuk, hogy Londonnak van személyisége, úgy az az ókori eredetű metafora is újraértelmeződhet, amely a várost fizikai és absztrakt értelemben is emberi testhez hasonlítja. Richard Sennett *Flesh and Stone: The Body and the City in Western Civilization* című kötetében fejti ki ezt az elképzelést, amelyben azt láthatjuk, hogy a test működésének megértése már Athénban is szorosan összekapcsolódott a város megértésének működésével.⁷ A város gyarapszik, hanyatlik és úgy pusztul, ahogyan a test is hanyatlik. Úgy tűnik, hogy a városnak megvan a saját élete, s ez nem csupán az ott élő emberek tevékenységének összeadódását jelenti, hanem a város önálló lényként felfogott életét is.⁸ E szerint a meglátás szerint tehát Londonnak teste, lelke és saját élete van, amelyet tudatos politikai vagy városarculat-formáló erők nem minden esetben és csak részben képesek befolyásolni vagy irányítani. Ez a nézet egybevág a már korábban említett viktoriánus elmélettel a nagyvárosi bűnözést illetően: amikor bűntény történik, az annak a jele, hogy a város megbetegedett, és orvosra van szüksége. E mögött a nézet mögött természetesen – legalábbis részben – a

viktoriánus korban végbemenő tudományos és társadalomelméleti diskurzusokat sejtethetjük, amelyek nem csupán az orvostudományt és a hozzá kapcsolódó területeket érintették, hanem utat nyitottak egy olyan új tudomány számára, amely a városi bűnözést tette meg saját tárgyának – ez pedig a kriminológia volt. A történelem során először lehetségessé vált, hogy tudományos módszereket vessenek be a rendőrségi munkában és a bűnözők vizsgálatában. Ennek a törekvésnek volt sajátos lenyomata a kriminálpatológia, amely Lombroso és mások nyomán úgy vélte, külső testi jegyek alapján lehetséges megállapítani a bűnözői tendenciákat, amellyel voltaképpen ki-mondták, hogy a bűncselekmények a bűnözőben és a városban munkálkodó betegség eredményei. A kriminálpatológia, amellett, hogy a bűnüldöző szervek munkáját segítette, azt is lehetővé tette, hogy a tudomány segítségével egy újfajta narratívába rendezzük azokat az eseményeket, amelyek korábban csupán rendkívül felkavaró tények sorának tűntek.⁹ Ilyen körülmények között nem meglepő az sem, hogy a polgári foglalkozására nézve orvos Conan Doyle elbeszéléseiben a magán-detektív karaktere az orvos alakjából nőtte ki magát, sőt a szerző első tervei alapján Watson és Holmes egyazon személy lett volna: egy orvos, aki nyomoz; a nyomozó és orvos szárnysegédje csak a későbbiekben vált két külön karakterré.¹⁰

Ha megnézzük, hogyan jelenik meg London először a Holmes-kánonban, azt láthatjuk, hogy *A bíborvörös dolgozószobában*, amely az első a Sherlock Holmes-történetek sorában, a katonaságtól leszerelő Watson mint „the great wilderness of London,” illetve „the great cesspool of London”-ként¹¹ emlegeti a várost – azaz vadonnak, illetve hatalmas emésztőgödörnek titulálja, amely felé a Birodalom minden léhűtője (őt magát is beleértve) elkerülhetetlenül gravitál. Érdeemes megfigyelni Watson szóválasztását, hiszen a „wilderness” szó háborítatlan (vagy elhagyatott) dzsungelt, vadont jelent, ami az orvosi metaforikával összekapcsolódva arra utal, hogy a nagyváros-dzsungel metafora korántsem ártatlan képződmény volt, hanem a késő viktoriánus degenerációs szorongások egyik kulcsmetaforája, amelyet Bram Stoker *Draculájában* vagy H. G. Wells fantasztikus regényeiben is megtalálunk. A város mint emésztőgödör metaforája különösen azért érdekes, mert a civilizatorikus célú birodalmi „kisugárzás” vagy „kiáradás” ellentétét sugallja: a metropolisz afféle kloáka, ahol a birodalom salakanyaga gyűlik össze. Az emésztőgödör tenyészet („kultúrája”) ugyanakkor – már csak veszélyessége miatt is – tudományos vizsgálódás tárgyaként kínálkozik. Mindezek után pedig magától értetődő, hogy az összegyűlt emberanyag vizsgálata tudóst kívánt, és – ahogy Watson rámutat – Sherlock Holmes a legmegfelelőbb személy a feladatra, ugyanis igencsak változatos tudással rendelkezik különböző területeken, mint a botanika, geológia, kémia, anatómia és a bűntényekről beszámoló szenzációhajhász irodalom.

Watson leírása alapján azonban úgy tűnik, hogy a doktor önmagát is a városban összegyűlő emberi hulladék közé sorolja, és valamilyen mértékben talán igaza is van, hiszen ő maga is csupán céltalanul sodródik Londonba. Miután hosszas betegség után alkalmatlannak bizonyult a további szolgálatra és leszerelt a hadseregből, ráadásul semmiféle családi vagy szakmai kötelék nem vonzza egy konkrét helyre, természetesnek tűnhet, hogy ő is a hozzá hasonlóan céltalanul sodródó elemek tartálya felé gravitáljon. Természetesen Sherlock Holmes is hasonló okokból él Londonban: habár nála nem hiányoznak teljes mértékben a családi kötelékek, Holmes különönségének és szokatlan szellemi kapacitásának köszönhetően egy szorosabban összetartó, kisebb közösségben mindenképpen kitaláltnak számítana. A metropolisz anonimitása azonban lehetőséget ad számára, hogy integrálódjon – már amennyire ez szükséges vagy egyáltalán lehetséges –, illetve hogy anyagi és szakmai értelemben is hasznosítsa azokat a készségeit, amelyek máshol éppenséggel kívülállóvá tennék.

Amennyiben a bűnözést a város betegségeként értelmezzük, akkor az esetet ellátó orvosnak rendkívüli jártasságot kell mutatnia a beteg fiziológiájában és patológiájában. A *bíborvörös dolgozószoba* című történetben Watson arról számol be, hogy Holmes valóban jól ismeri a metropoliszt: „egy pillantással meg tudja különböztetni a talajfajtákat. Séták után gyakran mutatta meg a nadrágjára fröccsent sárfoltokat, és ezek színe és állaga alapján megmondta, hogy azok London mely részein ragadtak a ruházatára.”¹² A történetben további utalásokat is találunk arra, hogy London (beteg) testként képződik meg ebben a világban: Watson megemlíti egy lakást, amely „egy London-külváros ütőerének közelében”¹³ található. Holmes tudása magától értetődő módon hasznosnak bizonyul a detektív munka során, ahogy a nyomozó egyéb természetű ismeretei is: „minden jelen és múlt századbeli bűntényt ismer,”¹⁴ azaz tudja, hogy néz ki a beteg és milyen betegségekre hajlamos, így minden szükséges eszköz rendelkezésére áll a sikeres diagnózis felállításához. A *Sherlock* ebben is követi az eredetit: minden egyes epizód arról tanúskodik, hogy a nyomozó megdöbbentő részletességgel ismeri Londont, csak éppen ennek a tudásnak a „medialitása” változott meg. A sorozat képi világa nagyban hozzásegíti a nézőt ahhoz, hogy betekintést nyerjen Sherlock víziójába: az első részben tanúi lehetünk annak, hogy a detektív szinte emberi GPS-ként látja át a város topográfiáját, de később is számos alkalommal meggyőződhetünk róla, hogy mennyire tisztában van a természetes és épített környezet sajátosságaival. Holmes és London kapcsolatának intim mivolta azonban akkor válik igazán nyilvánvalóvá, amikor a harmadik évad első epizódjában betekintést nyerhetünk Sherlock elmepalotájába – azaz a sorozat a néző szeme elé vetíti azt a gondolatfolyamatot, amelynek során a nyomozó az ars memoria klasszikus hagyományát felelevenítve felidéz és feldolgoz bizonyos információkat, amelyekre a nyomozás adott pontján szüksége van. Sherlock Holmes elmepalotája pedig, vagy legalábbis annak egy szegmense a londoni metró.¹⁵ Mindebből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a detektív internalizálta a várost, bizonyos formában saját maga kiterjesztésének és kivetülésének tekinti és ekként éli meg Londont, ez az egyedi helyzet pedig egyedi pozíciót teremt a számára.¹⁶ Ugyanebben a részben tanúi lehetünk annak, ahogy Sherlock oly mértékben tisztában van a város működésének sajátosságaival (azaz London testének fiziológiájával), hogy egyes személyek tevékenysége alapján következtetéseket tud levonni arról, vajon az adott pillanatban fenyegeti-e Londont valamilyen veszély – ahogy bizonyos testi szervek működési rendellenességei bizonyos testi veszélyekre hívják fel a figyelmet.

Ezen a ponton érdemes megvizsgálunk, hogy a Sherlock Holmes-történetek alapján milyen betegségben szenved a város: Watson korábbi emésztőgödör-analógiáját szem előtt tartva azt láthatjuk, hogy nem is olyan egyszerű ezt meghatározni. Ebben a veszélyes anyagokkal teli tartályban minden összetevőben ott lappang a lehetőség, hogy felborítsa az elegy törékeny vegyi egyensúlyát, azaz csak a város pillanatnyi atmoszféráján, illetve a körülmények adott állásán múlik, hogy egy-egy londoni lakos bűnelkövetővé válik-e vagy épp ellenkezőleg: segít a bűntények megoldásában. Holmes Baker Street Irregulars nevű csoportja (a sorozatban Sherlock hajléktalan-hálózata) épp erre a jelenségre példa: a nyomozó által alkalmazott utcagyerekek tekinthetőek potenciális bűnelkövetőknek (különösen a rendfenntartó erők szempontjából), amikor azonban Holmes igénybe veszi a segítségüket nyomozásai során, épp a rendfenntartást segítik. De talán épp maga Holmes a legveszedelmesebb elem ebben a keverékben, kivételes szellemi képességei és rugalmas erkölcsi normái ugyanis (ön)pusztító tendenciákkal párosulnak, amelyek alaposan felborítanak London erkölcsi, kriminalisztikai és orvosi egyensúlyát, ha Holmes nem maradna a törvény oldalán. Azonban nem csupán briliáns elméje teszi őt a tökéletes személylé a nagyváros (nemcsak) erkölcsi kórságaival, a *body politic*, a politikai értelemben fel-

fogott közösségi test megbetegedéseivel folytatott harcban, hanem az is, hogy bizonyos mértékben ő is beteg. Depresszióját, amely a jelentős szellemi kihívásokkal nem kecsegtető időszakokban tör rá, ópiumfogyasztással (a sorozatban heroinnal) enyhíti, illegális és saját testét romboló tevékenységbe bocsátkozik. Mindezek alapján arra a következtetésre juthatunk, hogy talán ez a doktor épp azért olyan sikeres a társadalmi betegségek diagnosztizálásában, mert ő maga is beteg, ahogy ezt Freud is pontosan látta a pszichoanalízis vonatkozásában.

Amennyiben a várost mint testet olvassuk, azt látjuk, hogy a nagyvárosokban alkalmazott biztonságtechnikai eszközök hasonlatosak az orvosdiagnosztika vívmányaihoz: aligha van már olyan testrész (avagy városrész), amelyet ne vizsgálhatnánk vagy figyelhetnénk meg egy alkalmas eszközzel. Amennyire hasznos azonban ez a fejlemény, ugyanolyan komoly etikai kérdéseket is vet fel: bár a betegjogi és orvosetikai diskurzusok, illetve a betegjogokat érintő törvények egyre nagyobb figyelmet fordítanak arra, hogy a páciensek tájékozottan járuljanak hozzá minden őket érintő vizsgálathoz és kezeléshez, a gyakorlatban változatlanul tanúi lehetünk annak, hogy a diagnosztika és gyógyítás mindennapi diskurzusába bekerülő, voltaképpen kiszolgáltatott helyzetben lévő beteg számára a beleegyezéshez szükséges tájékozottság megszerzése számos nehézségbe ütközik a költséghatékonyságra törekvő, bürokratikus eljárásrend miatt,¹⁷ és a beteg úgy érzi, az áll leginkább érdekében, ha a kezelés idejére föladja teste fölötti autonómiáját. Ennek a hozzáállásnak lehetünk tanúi a városi megfigyelőrendszerek gyakorlati alkalmazása során is: a köztereken, tömegközlekedési eszközökön és szinte minden nyilvános helyen elhelyezett zártlencsű megfigyelőrendszerek ugyan a nagyközönség biztonságát szolgálják, ugyanakkor az orvosi eljárásrendhez hasonlóan számos lényegi, társadalmi, jogi, politikai és társadalmi kockázattal járnak. Amennyiben az ilyen módon véletlenszerűen megfigyelt egyén helyzetét vizsgáljuk, számos probléma vetődik fel, amelyek közül a legsúlyosabb talán az, hogy a megfigyelés és adatgyűjtés eredményeképpen esetleg téves adatok vagy alaptalan vádak kerülhetnek az egyénről szóló, maradandó digitális feljegyzések sorába és a megfigyelt személynek nincs módja szembeszállni ezekkel a vádakkal.¹⁸ Amennyiben ezektől a kockázatoktól el is tekintünk, akkor is be kell látnunk, hogy a (nemzet)biztonsági célú megfigyelési technikák az orvoslás gyakorlatához hasonlóan kiszolgáltatott helyzetbe taszítják az egyént, aki önkéntelenül lesz a megfigyelés alanya és pusztán a nyilvános terek látogatásával hozzájárul privát szférája leszűkítéséhez, illetve megszűnéséhez.

Ezek az állandó megfigyelés alatt tartott nyilvános (és időnként hasonlóan szemmel tartott privát) terek lesznek a *Sherlock* helyszínei: a sorozat szakított a Conan Doyle-adaptációk nagy része által követett hagyománnyal, és a detektív legújabb kalandjait a 2010-es évek Londonjába helyezte át.¹⁹ A *Sherlock* metropolisza többé már nem a Birodalom központja, már nem a nyugati kultúra és politika legfontosabb városa (mint a századfordulón), és London népessége sem nő már, de továbbra is dinamikus, mozgásban és változásban lévő metropolisz, és többé-kevésbé Watson metaforája is érvényesnek tűnik: a lekövetlen elemek továbbra is errefelé sodródni, ugyanakkor ez az embercsoport a sok más összetevő (például potenciális bűnözők) mellett menekülteket és bevándorlókat is magába foglal, akik már nem kizárólag korábbi gyarmati területekről érkeznek, tehát a metropolisz heterogénebb – és instabilabb – elege, mint korábban bármikor.

A megváltozott geopolitikai körülmények kapcsán érdemes új metaforát bevezetnünk London olvasására. Ezt a képet *Sherlock* bátyja, Mycroft említi először, aki szerint mind a detektív, mind Watson másképp néznek a városra, mint az átlag londoni lakosok: ők nem csupán házak, autók és boltok sorát látják elsuhanni a taxi ablaka előtt, hanem magát a harcteret.²⁰ Mycroft eme észrevételét látszik igazolni a soro-

zat képi világa is: a legelső epizód ugyanis egy háborús jelenettel indul, amelyről a későbbiekben kiderül, hogy csupán Watson rémálma volt, amelyet Afganisztánban szerzett élményei idéztek elő. Amíg azonban az elbeszélés nem értelmezi számunkra a látottakat, a harc képei megdöbbentőek és felkavaróak lehetnek – hasonlóan a sorozatban előforduló bűntényekhez, amelyek felkavaró és megrázó események sorozatának tűnnek addig a pontig, amíg a detektív nem értelmezi és narratívába nem rendezi számunkra a látottakat. Habár London már a viktoriánus időkben is a bűnözők és a rendfenntartók közötti állandó háború színtere volt, ez a küzdelem a várossal együtt nőtt, s közben megváltozott. A szorosan vett bűnözésen, szervezett bűnözésen, az etnikai vagy a társadalmi feszültségekből táplálkozó zavargásokon kívül a legjelentősebb fenyegetés, amellyel ma a metropoliszoknak szembe kell nézniük, a terrorizmus. London szempontjából a fordulópontot a 2005. július 7-i támadások jelentették.²¹

Ezek az események arra mutatnak, hogy elkezdtek elmosódni a határvonalak a külső és belső fenyegetettség között: részben a metropolisz heterogén összetételének, részben pedig a technika vívmányainak köszönhetően, amelyekre a későbbiekben részletesebben is kitérek, egyre nehezebb meghatározni, pontosan mi is bizonyulhat fenyegetésnek. Habár Sherlock Holmes leginkább olyan ügyekkel foglalkozik, amelyek során egy konkrét személy valamely másik konkrét egyén kárára elkövetett bűntetteit vizsgálja, egyre gyakoribb, hogy szervezett bűnözéssel illetve terrorizmussal kapcsolatos eseteket derítsen fel, ez a tendencia pedig egyre fokozódik a sorozat előrehaladtával. Az első és második évadban Holmes szembeszáll Jim Moriartyval, aki ugyan egyedi bűnesetek megtervezésére és kivitelezésére szakosodott, azonban mindezt egy nemzetközi bűnözői hálózat vezetőjeként teszi. Holmes már ekkor belekeveredik egy terrorizmusellenes akcióba, ez a szál azonban a harmadik évadban válik igazán hangsúlyossá. A *The Empty Hearse* című epizódban a detektív feladata annak megakadályozása, hogy egy robbanóanyagokkal megrakott, eltérített metrókocsi ne repítse a levegőbe a Parlamentet, Guy Fawkes 1605-ös merényletét (és a *V mint vérbosszú* című filmet) idézve – méghozzá épp azon az éjszakán, amikor a kormány egy terrorizmusellenes törvényről készül szavazni. Ez az epizód a történelmi eseményeken kívül a 2005-ös merényletre is reflektál, hiszen a fenyegetés ebben az esetben is belülről érkezik: a robbantást egy Londonban operáló terroristasejt tervezte meg, a kivitelezésért pedig épp egy parlamenti képviselő, Lord Moran felelt volna. A sorozat eme gesztusa újfent arról a szorongásról tanúskodik, ami egyre inkább úrrá lesz a metropoliszon: a fenyegetés azoktól érkezik, akiknek feladatuk lenne ezt a fenyegetést elhárítani.²² Ez az *MI5 – Titkosszolgálat* sorozattal létesíthető párhuzam relevanciájára utal, hiszen a terrorveszély, az új típusú háború épp azt jelenti, hogy a sűrűn lakott városi központok váltak elsődleges harcterré, és ebből a szempontból – a metropolisz megjelenítésének szempontjából – is nagyon fontos, hogy a *Sherlock*ban sokkal hangsúlyosabb a politika, mint a Conan Doyle-történetekben. A sorozatban Mycroft alakja – sokszor magát Sherlockot is megdöbbentve – mindvégig ott van a háttérben, és mindig az az érzésünk – sokkal inkább és sokkal meggyőzőbb módon, mint az eredeti történetek esetében –, hogy az egyes bűnügyek számai nagyon mélyre – vagy nagyon magasra – vezetnek, az országos és nemzetközi politikai és gazdasági hatalom megfoghatatlan világába. Ugyanezért a sorozat időnként azt az érzetet kelti, hogy Mycroft játékmesterként mozgatja nem csupán a brit politikai élet alakjait, hanem magát az öccsét is, és a Sherlock által megoldott ügyek (különösképpen Moriarty hálózatának feloszlása és a Charles Augustus Magnussennel történő leszámolás) némi kielégületlenség-érzetet hagynak a nézőben, hiszen ahelyett, hogy a narratíva megnyugtatóan lezárulna, egyre újabb történetsszálak lehetősége mutatkozik meg. Emellett pedig Mycroft mindenképp

álló alakja képes felülírni a már lezártnak tekintett narratívákat: az említett epizódban biztos halállal végződő küldetésre indítja Sherlockot, hiszen öccse tanúk előtt végzett Magnussal és látszólag ezúttal még ő sem tudja elrendezni, hogy a nyomozónak ne kelljen szembenéznie tettei következményével. Sherlock száműzetése azonban pontosan négy percig tart, mikor is Moriarty visszatérte arra kényszeri Mycroftot, hogy a nagyobb veszély elhárítása érdekében újratermelje testvére kedvéért az igazságszolgáltatást és hazarendelje Sherlockot.

A *Sherlock* persze nem az első olyan sorozat, amely reflektál a terrorizmus fenyegetésére, illetve az ezzel kapcsolatos szorongásokra, hiszen az elmúlt évek során egyre több olyan brit produkció jelenítette meg ezeket a nagyvárosi félelmeket.²³ Ez a tehetetlenségérzet legalábbis részben azoknak az új technológiáknak köszönhető, amelyek a nagyvárosi bűnözés és a modern detektív megjelenése óta bukkantak fel. Természetesen ezek az újítások a detektív számára is hasznosíthatóak: Sherlock Holmes nem csupán a St. Bart's kórház jól felszerelt laboratóriumát használja, hanem számos technikai eszközt is, például a legújabb Apple laptopot vagy iPhone-t. Ugyanakkor azonban legyenek bármilyen hasznosak is ezek az eszközök a nyomozó vagy akár a mindennapi városlakó számára, ugyanúgy könnyedén ellenük is lehet fordítani őket, ez pedig felveti a manapság egyik legvitatottabb problémát, a *privacy*, azaz magánélethez való jog²⁴ kérdését, amely a 19. század közepe óta elválaszthatatlanul összekapcsolódik a detektívtörténet kialakulásával. Az *eltűnt vőlegény* című elbeszélésben Holmes maga is arról fantáziál, milyen lenne, ha az ablakon kirepülve fölemelhetnék a házak tetejét és megleshetnék az ott élők privát pillanatait. Érvelésének alapja tudniillik, hogy a legmindennapibb életben is különösebb dolgok történnek, mint amelyek akár az emberek legvadabb elképzeléseiben is előfordulnak – ezen történetek mellett pedig a fikció hagyományaival és előrelátható következményeivel együtt is unalmasnak tűnne.²⁵ Ebben a fantáziában ugyanakkor azt is láthatjuk, hogy a detektív kutató tekintete előtt nincs privát szféra, amelyre a *Sherlock* igen látványos módon reflektál: a nézők is képet kaphatnak arról, hogyan érzékeli Holmes a világot, amikor egy-egy új emberrel történő találkozáskor „leolvassa” és címkék sokaságával látja el az illetőt. Hasonló példával találkozhatunk a *The Sign of Three* epizódban is, amikor Sherlock előbb értesül egy, a Watson-családot érintő meglehetősen privát hírről (Watson feleségének terhességéről), mint maguk az érintettek. A privát szférába való befurakodás, vagy annak akár teljes megszűnése látható az *MI-5 – Titkosszolgálat* című sorozatban, ahol az ügynökök folyamatos feladata a rendszer által gyanúsnak ítélt egyének megfigyelése, míg másfelől az ő „privát” létezésük teljes mértékben feloldódik hamis identitások rengetegében. Míg ez egy kémeckről szóló sorozatban természetesnek hat, a *Sherlock*ban talán már kissé ijesztőbb, hogy Jim Moriarty gond nélkül hozzáfér mind fizikai, mind absztrakt magántulajdonhoz, manipulálja a médiát, elektronikus hálózatokat, intézményeket, végső fegyverként pedig egy olyan – később ugyan nem létezőnek bizonyuló – számítógépes kódot emleget, amellyel a világon gyakorlatilag bármilyen rendszerhez hozzáférése nyílna. Habár az említett sorozatokban ezek az eszközök még leginkább csupán a bűnözők és a rendfenntartó szervek számára elérhetőek, a *Sherlock* azt az új fejleményt dramatizálja, hogy a Google Street View, Google Glasses és hasonló elektronikus eszközök segítségével hamarosan bárki megfigyelővé – vagy megfigyeltté – válhat a saját otthonából és otthonában.

A privát szféra védelme, illetve meghatározásának bonyolultsága a *Sherlock* mindhárom évadzáró epizódjában központi kérdéssé válik. Az első évad végén Jim Moriarty férközik be véletlenszerűen kiválasztott egyének életébe, hogy bűntetteivel magára vonja Sherlock figyelmét. A második évad záró epizódjában a detektív életét „hackeli meg” ugyanilyen módon, és a korábban Holmes bátyjából kicsikart informá-

ciókat válogatott hazugságokkal elegyítve médiahadjáratot indít a detektív lejárata-sára. A harmadik évad utolsó epizódjában, amely a *His Last Vow* címet viseli, már sokkal kiterjedtebb magánszféra elleni támadással állunk szemben, amelyben egy Charles Augustus Magnussen nevű, külföldi származású médiacézár privát – és sokszor kompromittáló – információkat halmoz fel mindenkiről, aki valamilyen oknál fogva a figyelme előterébe kerül.²⁶ Magnussen igazi veszélye paradox módon abban rejlik, hogy saját bevallása szerint sem rendelkezik valamiféle ördögi tervvel, nem akar elérni semmit: amikor valaki az útjába kerül, felhasználja az ellene összegyűjtött információkat, mindez azonban kiszámíthatatlan és kontrollálhatatlan, hiszen viselkedése nem mutat mintázatot, amelynek alapján előre megjósolhatóak lennének a tettei. Magnussen egész tevékenysége ezen a megfoghatatlanságon alapszik: az összegyűjtött adatokat sem fizikai vagy elektronikus formátumban tárolja, hanem saját emlékezetében, és ezek felhasználásához sincs szüksége fizikai bizonyítékokra: elég valamit kinyomtatnia az általa birtokolt sajtótermékekben, és ezzel tönkre is tehet bárkit. Ez az epizód, amellet, hogy felhívja a figyelmet a média információkezelési technikáinak és a médiafogyasztók feldolgozási szokásainak buktatóira, egyben a Rupert Murdoch médiacézárral kapcsolatos 2011-ben kiobbant botrányra is reflektál. Murdoch, aki többek között a *News of the World* című bulvárlap tulajdonosa volt, megfigyelési botrányba keveredett: kiderült, hogy a Murdoch médiabirodalmába tartozó kiadványok munkatársai telefonokat hallgattak le, rendőröket vesztegettek meg és más, etikailag megkérdőjelezhető módszereket vetettek be munkájuk során. A „Murdochgate” botrány, illetve az azt követő, szintén nagy visszhangot kapott vizsgálatok és tárgyalások felhívták a figyelmet a privátszféra már korábban említett sérülékenységére, illetve arra, hogy a kérdés – bár ebben a konkrét esetben büntetőjogi felelősséget is vont maga után – nem csupán kriminológiai kontextusban fontos.

Mind a „Murdochgate”, mind pedig a *His Last Vow* epizód a megfigyelés különböző formáira koncentrálnál, ennél fogva pedig érdemes elgondolkodunk azon, mi változott meg a detektív munkájában és lehetőségeiben a megfigyelési technikák változásával. A már korábban idézett *Az eltűnt vőlegény* című elbeszélésben Holmes újfent tanújelét adja megfigyelési megszállottságának, és épp ez a nyugtalanító, mindent látó tekintet az, ami a detektívet naggyá teszi: a hagyományos megfigyelési módszerei és rémisztően nagy információ-tárolási kapacitása segítségével sokkal hatékonyabban tud dolgozni, mint akár korának legfelkészültebb szakemberei is. Ugyanakkor a *Sherlock* korában rendelkezék bármilyen hátborzongató képességekkel is a detektív, a technológiával nem veheti fel a versenyt. Így a sorozatban ahelyett, hogy Holmes megpróbálná mégis legyőzni a technológiát, a versengés helyett inkább arra fordítja az erejét, hogy saját képességeit a lehető legjobban kiegészítse a rendelkezésére álló eszközökkel. Számos példát láthatunk arra, hogy a detektív *nem tud* dolgokat (a *Nagy játszma*ban alapvető csillagászati ismeretei hiányoznak, a *The Sign of Three* című részben elfelejti az epizód középpontjában álló bűntény tervezett áldozatának szobaszámát), amiben azonban kísérteties képessége megjelenik, az az, hogy rendszert tud teremteni az információhalmazban, avagy meglátja a már meglévő rendszert. A rendszerteremtésre számos példát láthatunk, amikor Sherlock már említett elmepalotája kerül szóba, amelyben a megfigyelt információkat konkrét helyekhez rendeli hozzá – azaz, ha a *The Empty Hearse* epizódból indulunk ki, amelyben az elmepalotát a londoni metró jeleníti meg, akkor azt láthatjuk, hogy Sherlock a városra írja rá a megfigyeléseit. A másik opció, amikor a nyomozó meglátja a rendszert abban, ami a többi megfigyelő számára véletlenszerűnek vagy kaotikusnak tűnhet: erre az eshetőségre számos példát láthatunk azokban a jelenetekben, amikor Sherlock Londonban közlekedik. A folyamatosan változó város térképe minden időpillanatban naprakész állapotban van a nyomozó fejében, mintha felülről tekintene

London térképére (hasonlatosan például a műholdas képalkotó rendszerekhez). Ez a panoptikus tekintet rendkívül hasznosnak bizonyul gyanúsítottak üldözésekor (mint például *A rózsaszín tanulmányban*), illetve amikor egy másodpercet sem vesztegethet, hogy megmentse az elrabolt Watsonot (*The Empty Hearse*). A sorozat televízióban levetített első epizódjába ugyan nem került bele, de *A rózsaszín tanulmány* pilot verziója tartalmaz egy nagyon sokatmondó jelenetet, amikor is Sherlock egy bűnjelet keresve brixtoni háztetőkről letekintve fésüli át a környéket. Az általa elfoglalt pozíció hasonlatos a foucault-i Panopticon megfigyelőjének pozíciójához: a nyomozó egy kiemelt helyen, ám a megfigyelték tekintete elől rejtve tekint le a megfigyelés tárgyára, a (bűnös) városra.

Ezek a megfigyelési technikák ugyanakkor nem csupán a privát szférát értelmezik újra, hanem – mivel alapvető céljuk a köz-, illetve nemzetbiztonság fenntartása – azt is, ahogyan a büntényekről és bűncselekményekről gondolkodunk. Akár a zártláncú rendszereket, akár az online adatgyűjtést vesszük alapul, ezen technikák célja, hogy kiszűrjék a potenciálisan kriminális elemeket, megakadályozzák a tervezett bűncselekményeket, illetve ezek bekövetkezése után bizonyítékokat szolgáltatassanak. Mivel azonban a megfigyelőrendszerek nem csupán kriminális tevékenységeket rögzítenek, hanem minden, a rendszer megfigyelőterébe bekerülő egyén tevékenységét, a rendszer diskurzusában minden egyén potenciális bűnelkövetővé, minden tett potenciális bűncselekmény részévé válik. Ahogyan tehát az orvosi diskurzus alárendelt, gyermeki pozícióba taszítja a betegeket, a megfigyelőrendszerek szintén alárendelt, potenciális kriminális elemmé nyilvánítják az egyént, aki így sokszorosan kiszolgáltatottá válik az őt ábrázoló felvételek és a tevékenységéről tanúskodó egyéb feljegyzések értelmezői számára. Ennek lehetünk tanúi Moriarty lejárató kampánya során is: a Sherlock korábbi tevékenységéről szóló feljegyzések, legyenek azok az országos média cikkei, Watson blogbejegyzései vagy a Moriarty emberei által készített felvételek, új értelmezést kapnak; ahogy a nagyközönség korábban Sherlock zsenialitásának bizonyítékaként olvasta őket, úgy most bűnjellé váltak, amelyek mind azt bizonyítják, Sherlock Holmes, a nagy detektív – és Jim Moriarty, az elvetemült gonosztevő – csupán fikció.

Ha ezen a ponton visszatérünk a tekintet kérdéséhez, amely Sherlock esetében a foucault-i Panopticon megfigyelőjét idézi, azt láthatjuk, hogy a számára minden és mindenki potenciálisan kriminális elem, és ennek eredménye az is, hogy a nyomozó válogatás nélkül szívja magába az információt, mivel előre nem látható, hogy mi válik fontossá az események későbbi alakulása során. Míg azonban Sherlock paranoiás megfigyelési kényszere, ezáltal pedig a tekintete elé kerülő egyének kriminalizálása csupán a detektív mindenkori mozgásterére korlátozódik, a lassan már szinten mindenütt jelenlévő nagyvárosi megfigyelőrendszerek paranoid tekintetei gyakorlatilag mindenkit potenciális bűnelkövetőként bélyegeznek meg. Ezek alapján pedig arra a következtetésre juthatunk, hogy Sir Arthur Conan Doyle Sherlock Holmesa nem csupán abban a tekintetben előzte meg a korát, hogy élen járt a technikai eredmények felhasználásában egy, akkor még alig létező szakmában, hanem abban a tekintetben is, hogy látásmódjával egy olyan világképet villantott fel, amely a 19. században még semmiképp nem létezett. London számos tekintetben megváltozott azóta, hogy Holmes belépett abba a bíborvörös dolgozószobába – az egyik legérdekesebb és egyben legrémisztőbb változás kétségkívül az, hogy a város felnőtt a detektívhez: magáévá tette azt a patológiásan gyanakvó, információéhes látásmódot, amelyet a detektívtől már megszokhattunk.

■ JEGYZETEK

1. Sir Arthur Conan Doyle: *The Dying Detective*. In: *Uő: Sherlock Holmes. The Complete Stories*. Wordsworth Editions, London, 2006. 1176.
2. London irodalmi megjelenésével számos kötet foglalkozik, mint például Julian Wolfreys *Writing London* című kötetei: *Writing London Vol. 1: The Trace of the Urban Text from Blake to Dickens; Vol. 2: Materiality, memory, Spectrality. Vol. 3: Inventions of the City*. Palgrave Macmillan, Basingstoke, 1998, 2004 és 2007, illetve ugyancsak tőle olvasható a *Dickens's London* című kötet is (Edinburgh University Press, Edinburgh, 2012). London irodalmi megjelenéseinek témája Peter Ackroyd *London – The Biography* című munkájában is (Anchor Books, New York, 2003), illetve ugyanerről olvashatunk még például Nicholas Freeman: *Conceiving the City: London, Literature and Art 1870-1914* (Oxford University Press, Oxford, 2007) című kötetében is.
3. Az idézett mondat olyan mértékben forrt össze a detektív alakjával, hogy a legfrissebb, Sherlock Holmes alakját felvonultató amerikai televíziós sorozat az *Elementary* címet kapta. A CBS csatorna 2012-ben indult sorozata Magyarországon *Sherlock és Watson* címen fut.
4. Adam Reed: *City of Details: Interpreting the Personality of London*. The Journal of the Royal Anthropological Institute 2002. 1. sz. 127–141.
5. Uo. 133.
6. Az nem teljesen világos, hogy a BBC az epizód elkészítésén kívül játszott-e még valamilyen szerepet a kampány beindításában vagy ez teljes mértékben a rajongók munkája volt, ugyanakkor a promóciós anyagok (post-it jegyzetlapok, grafikák, plakátok) a nézők munkái voltak.
7. Richard Sennett: *Flesh and Stone: The Body and the City in Western Civilisation*. Norton, New York, 1984.
8. Reed: i.m. 127.
9. Ronald R. Thomas: *Detective Fiction and the Rise of Forensic Science*. Cambridge University Press, Cambridge, 2004.
10. A Sherlock Holmes történetekben számos utalást találunk az orvostudományra: Dr. John Watson maga is orvos persze, emellett Conan Doyle Sherlock Holmes karakterét egy Josph Bell nevű orvosról mintázta, akit a szerző orvosi tanulmányai során ismert meg az Edinburghi Egyetemen.
11. Sir Arthur Conan Doyle: *A Study in Scarlet*. In: *Sherlock Holmes. The Complete Stories*. Wordsworth Editions, London, 2006. 14. A Sir Arthur Conan Doyle eredeti Sherlock Holmes történeteiből származó idézeteket végig saját fordításomban közlöm, ugyanis a magyar fordításban számos fontos utalás elcsúszkád, mint például az imént idézett „emésztőgödör” hasonlat is.
12. Uo. 20.
13. Uo. 29.
14. Uo. 21.
15. Jeremy Lovering: *The Empty Hearse*. BBC One, 2014. január 1.
16. Képi világát, London-ábrázolásának vizuális stílusát tekintve a *Sherlock* legfontosabb előképe nem valamely krimisorozat, főképpen nem a Conan Doyle-történetek valamely korábbi adaptációja, hanem az angol titkosszolgálat működését bemutató *Spooks* (magyarul *M15 – Titkosszolgálat*), amely a város szövetébe kísértéként belevesző hírszerzők tekintetén és technológia – zárt láncú kamerák, lehallgató eszközök, online tevékenységet monitorozó programok és számos más eszköz segítségével – embertelen, jelzés-jellegű tekintetén keresztül jeleníti meg a metropoliszt. A sorozat világának embertelenségét az is jól jelzi, hogy indulása után igen hamar azzal tett szert képes hírnévre, hogy a megszokottnál jóval gyakrabban iktatta ki szereplőit, akik alkatrész módjára azonnal pótolhatóak voltak.
17. Lásd Peter H. Shuck: *Rethinking Informed Consent*. The Yale Law Journal 1994. 4. sz. 899–959.
18. Laura K. Donohue: *Anglo-American Privacy and Surveillance*. The Journal of Criminal Law and Criminology 2006. 3. sz. 1059–1208. itt: 1191-92.
19. Bár a *Sherlock* látásmódja nem gyakori az adaptációk sorában, ugyanakkor nem is teljesen új: néhány korábbi filmváltozat, amely Holmes karakterével operált, például a II világháború idejére helyezte a cselekményt (ilyen az 1942-es *Sherlock Holmes és a terror hangja*), vagy a huszadik század elejére (mint a 2000-es években készült *Sherlock Holmes és a selyemharisnya esete*).
20. *Sherlock: Complete Series One & Two*. London, 2 entertain Video Ltd, 2012.
21. A merénylet során a reggeli csúcsgalamban több bomba robbant tömegközlekedési eszközökön. Ez a támadás drámai módon jelezte London sérülékenységét, hiszen a robbantássorozat belföldi terrorizmus eredménye volt – még úgy is, hogy a 2001. szeptember 11-i New York-i terrortámadás után nem csupán az Egyesült Államok, hanem számos másik országgal együtt az Egyesült Királyság is kiemelt figyelmet fordított a terrorizmus elleni védekezésre, amelynek egyik eredménye a 2001-ben elfogadott „ATCSA,” a terrorlehárításról, bűnözésről és nemzetbiztonságról szóló törvény. (Donohue: i.m. 1180.)
22. Ugyanakkor az sem hagyható figyelmen kívül, hogy a sorozat eddig évadjai során felvonultatott két „főgonosz,” James Moriarty és Charles Augustus Magnussen mindketten külföldiek: Moriarty ír, Magnussen pedig közelebről meg nem határozott nemzetiségű, de hangsúlyozottan idegen.
23. A Sherlock legutóbbi epizódjaiban tárgyalt témák megleltek például a már említett, 2002–2011 között futó *M15 – Titkosszolgálat* című BBC sorozatban is, amely nemzetbiztonsági problémákat dolgozott fel. A sorozat szakított a kémműfaj James Bond-történetekben megalapozott tradíciójával, és nem dicsőítette az ügynökök munkáját, ehelyett igyekezett megmutatni London és az Egyesült Királyság esendőségét és kiszolgáltatottságát. Ennek egyik leglátványosabb példája az „I Spy Apocalypse” című epizód, amelynek során a titkosszolgálat főhadiszállására bezárt ügynökök kénytelenek szinte tehetetlenül végignézni, ahogy egy szennyezett bomba végigpusztít Londonon, és a királyi család, valamint vezető politikusok halálát okozza. Bár a későbbiekben kiderül, hogy mindez csupán egy szimulációs gyakorlat volt, az eset felhívta a figyelmet arra, hogy egy hasonló támadás esetén a titkosszolgálat – és egyben az ország – mennyire kiszolgáltatott helyzetben van. Az urbánus szorongás reflektálása azonban nem korlátozódik a bűnügyi témákkal foglalkozó műsorokra: ugyanezt a félelmet és paranoiát találjuk meg a *Doctor Who* (2005) és a *Torchwood – Az ürlényvadászok* (2006)

című science fiction sorozatokban is, amelyekben földönkívüliek gyakran támadnak Londonra vagy Cardiffra, emberi segítséggel vagy anélkül. A két sorozat, különösen pedig a *Ki vagy, doki?* ugyanakkor szembeszáll az- zal a műfaji sztereotípiával, amely az űrből érkező idegeneket ábrázolja veszélyes elemként, ugyanis a sorozatban számos alkalommal tanúi lehetünk annak, hogy az emberek sokkal nagyobb fenyegetést jelentenek a földönkívülieknél. Mindazonáltal nem hagyhatjuk figyelmen kívül azt a tény, hogy a két sorozat voltaképpen az idegenektől való félelemre alapoz, az „idegen” szót a lehető legtágabban értelmezve.

24. Raymond Wacks: *Privacy. A Very Short Introduction*. Oxford University Press, Oxford, 2010. 1.

25. Sir Arthur Conan Doyle: *A Case of Identity*. In: *Uő: Sherlock Holmes. The Complete Stories*. Wordsworth Editions, London, 2006. 469.

26. Nick Hurran: *His Last Vow*. BBC One, 2014. január 12.

